

Сатана веде («Satan Leads the Ball»). Карикатура Артура Шика (Arthur Zhyk) (1942 р.)

Виклики міжвоєнного часу

ТРИ ПЕРІОДИ:

1. **1918-1923** рр. характеризується **значним революційним піднесенням**, зумовленим революцією в Росії та завершенням Першої світової війни.

Демократичні **революції** відбулися в **Німеччині, Угорщині, масові виступи** сколихнули **Францію, Велику Британію, Італію**, а також **США**.

На європейські справи впливало «**пробудження Азії**» — *піднесення національно-визвольного руху, повстання та революції в Китаї, Туреччині, Афганістані, Ірані та інших країнах.*

2. **1924-1929** рр. пов'язаний із **новим економічним піднесенням** у розвитку найбільших країн. Значно **посилилася роль держави** в усіх сферах суспільного життя. В одних державах цей процес відбувався **ліберально-реформаторським шляхом** (Велика Британія, Франція та ін.), в інших — через встановлення **тоталітарних диктатур** (Італія, Німеччина та ін.).

3. **1929-1933** рр. більшість розвинених країн опинилися в лещатах небувалої раніше **світової економічної кризи**. Світова криза збіглася з бурхливим розвитком СРСР, який здійснював сплановану модернізацію за умов ствердження радянської моделі тоталітаризму.

Саме в період 1918–1939 рр. в «Старому світі» були представлені ідеології, які ставали теоретичною основою різних політичних режимів, від демократичних до тоталітарних:

соціал-реформізм, неолібералізм, інтегральний націоналізм, комунізм, фашизм.

Політичний режим – це сукупність характерних для певного типу держави політичних відносин, засобів і методів реалізації влади, наявних стосунків між державною владою і суспільством, домінуючих форм ідеології, стану політичної культури.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ	
тоталітарний режим	«Дозволено тільки те, що прямо дозволене законом»
авторитарний режим	«Все, що не дозволено – заборонено»

демократичний режим	«Дозволено все, що не заборонене законом»
------------------------	---

цьк. δῆμος – «демос» і κράτος – «влада», з грецької означає «влада народу».

ОЗНАКИ ДЕМОКРАТІЇ:

- політична влада належить більшості, джерелом влади є народ;
- влада формується шляхом вільних виборів на умовах загального і рівного виборчого права;
- повага більшістю прав меншості на опозицію і критику правлячого режиму;
 - принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову;
 - наявність багатопартійної системи, за якої

партії конкурують між собою;
▪ гарантії громадянських, політичних і соціальних прав особистості

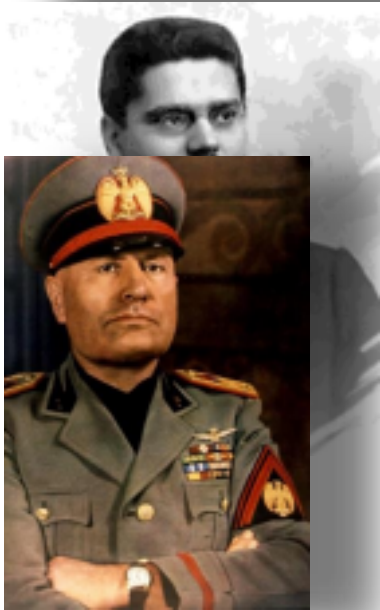
Авторитаризм (від лат. *autoritas* – цілковита влада, вплив, наказ) – політичний режим, установлений чи нав'язаний такою формою влади, що концентрується в руках однієї людини чи (що буває рідше) в окремого органу влади. Носієм політичної влади виступає одна людина (монарх, тиран і т.д.) чи група осіб (військова хунта та ін.). При цьому не допускається політична опозиція існуючому режиму.

ОЗНАКИ АВТОРИТАРИЗМУ:

- влада, особливо виконавча, зосереджена в руках найбільш впливової політичної сили суспільства,
- повноваження законодавчої влади дуже обмежені;
- політичні права та свободи громадян значною мірою обмежені; ▪ опозиція знаходиться в таких умовах, коли її діяльність стає неможливою; ▪ політичні партії або відсутні, або відіграють несуттєву роль; ▪ існує цензура над всіма засобами масової інформації;

- поліція, армія, спецслужби виконують функції не тільки забезпечення правопорядку, але і каральних органів держави

Тоталітаризм (від лат. *totalis* – весь, цілий, повний; лат. *totalitas* – цілісність, повнота) – політична система, яка прагне повного (тотального) контролю з боку держави і чіткої регламентації життя суспільства і кожної людини методом прямого насильства (терору), ігнорування прав і свобод окремої особистості.

Дж. Джентіле

Тоталітаризм базується на загальному державному контролі за всіма сферами життя і над усіма членами суспільства. Термін «тоталітаризм» уперше вжив у 20-ті роки XX ст. ідеолог італійського фашизму **Дж. Джентіле**, а лідер італійських фашистів **Б. Муссоліні** ввів його в політичний лексикон для

Б. Муссоліні
характеристики створеного ним
режиму.

Тоталітаризм становить нову
форму **диктатури**, що виникла в
XX ст.

ОЗНАКИ ТОТАЛІТАРИЗМУ:

- держава прагне до глобального панування над всіма сферами суспільного життя, до всеосяжної влади;
- формується уявлення про «єдність», «злиття» влади і народу; ▪ державний контроль над економікою, засобами масової інформації, культурою, релігією, аж до особистого життя, до мотивів і вчинків людей;
- політичні свободи та права громадян реально відсутні, але формально зафіксовані;
- домінуючим методом управління стає насильство, примус, терор; ▪ панування однієї партії, фактичне зрощення її з державою; ▪ заборона опозиції;
- економічною основою виступає велика власність: державна, монополістична, суспільна;
- наявність однієї офіційної ідеології, плюралізм фактично знищений;

- централізація державної влади в руках диктатора і його оточення; ▪ неможливість контролю з боку суспільства за діяльністю репресивних державних органів

Фашизм (італ. fascismo, від fascio – пучок, в'язка, об'єднання) – ідеологія, політичні рухи і соціальна практика, що панували у ряді тоталітарних держав. Фашизм характеризується войовничим антидемократизмом, ультралівним шовінізмом, ґрунтується на необхідності сильної, нещадної держави, яка опирається на загальне панування фашистської партії, на «*новій моралі*».

Уперше фашистські організації виникли в Італії. Для італійського фашизму було характерним *прагнення до відродження великої Римської імперії і встановлення*

контролю над усім Середземномор'ям.

Методом популізму, демагогії й елементарної неправди італійські фашисти створили для свого руху масову соціальну базу.

Комунізм (від лат communis – спільний) – загальна назва різних ідеологічних течій, в основі яких – заперечення приватної власності і проголошення загальної рівності людей. У марксистському розумінні історичного процесу комунізм — це

суспільно-економічна формація, що змінює капіталізм і проходить у своєму сходінку (чи фази) – соціалізм і комунізм.

приходить на
дві

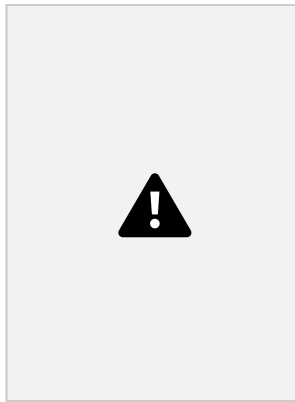

Основоположником комуністичної ідеології

був німецький філософ **К. Маркс**. Тому цю

ідеологію називають марксистською.

В. Ленін визначив за кінцеву мету – світова соціалістична революція Його послідовники

К. Маркс

В. Ленін

Й. Сталін

до назви

комуністичної ідеології –

«марксизм» додали термін
«ленінізм»

(марксизм-ленінізм).

Наступником Леніна, який
укріпив комуністичний
тоталітарний режим, став **Й.
Сталін**.

Нацизм, або націонал-соціалізм – ідеологія, політичний рух, а в 1933-1945 рр. і державний режим у Німеччині. Найреакційніший різновид тоталітаризму, для якого характерні жорстоке пригнічення прав людини, надзвичайна ступінь великодержавного шовінізму, політики державного антисемітизму та здійснення політики геноциду, у зовнішній політиці –

прагнення до встановлення світового панування.

Нацизм затвердився в Німеччині, увібравши в себе риси як **фашизму**, так і **комуністичного тоталітаризму**. Метою націонал-соціалізму було встановлення всесвітнього панування «арійської раси» та «тисячолітнього Третього рейху», вищою нацією у світі проголошувалася німецька.

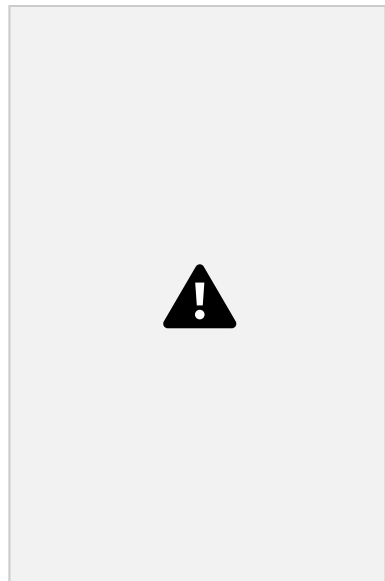
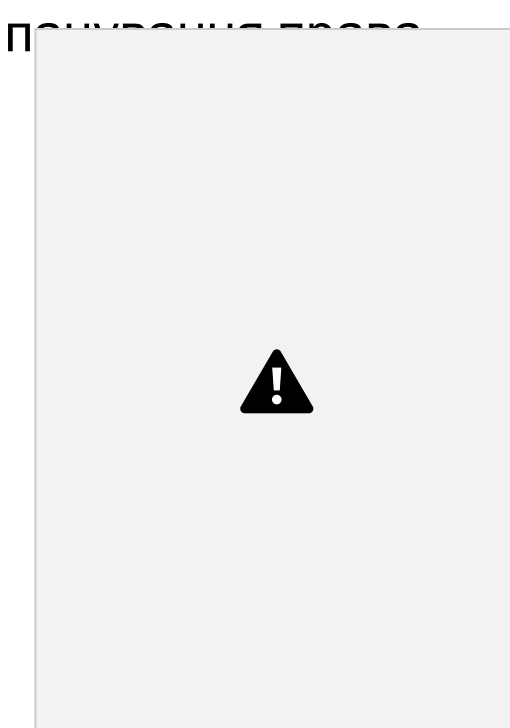
У назву партії нацисти не випадково включили слова «соціалістична» і «робітнича». У такий спосіб вони хотіли залучити на свій бік робітників і тих, хто поділяв принципи соціалістичної ідеології.

Неолібералізм представлений ідеологією «**Нового курсу**» **Рузвельта**, «**кейнсіанством**».

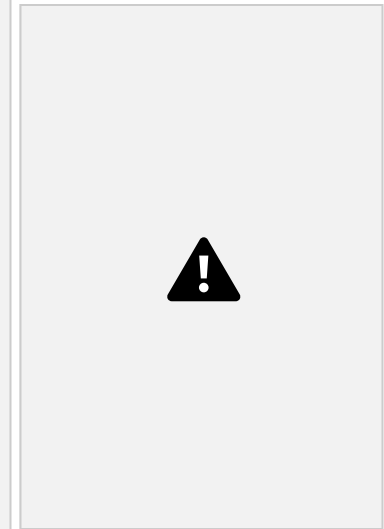
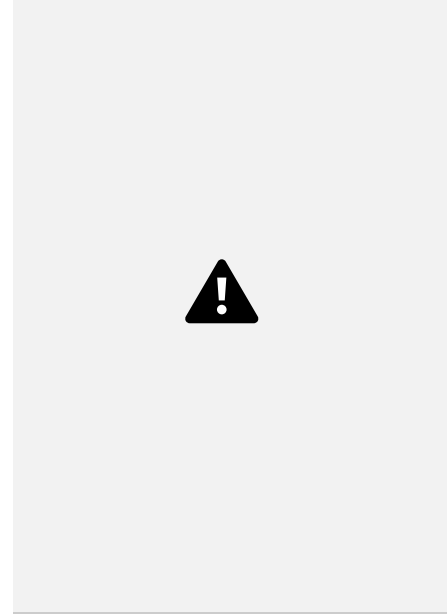
Неолібералізм відстоює ліберальні

цінності розвитку і відкритості змін, свободи і гідності особистості, соціального плюралізму і толерантності,

Рузвельт

Франклін Делано

**Джон Мейнард
Кейнс**

Неолібералізм (від грецьк. нео – новий та лат. liberalie – вільний) – одна з форм існування сучасного лібералізму. Подібно до лібералізму класичного, неолібералізм ставить на меті пошук шляхів і умов, які могли б забезпечити стійкий і динамічний розвиток суспільства, інновативність і креативність соціальних форм.

Економічна криза

*для країн із сильною центральною
владою і розвинутою*

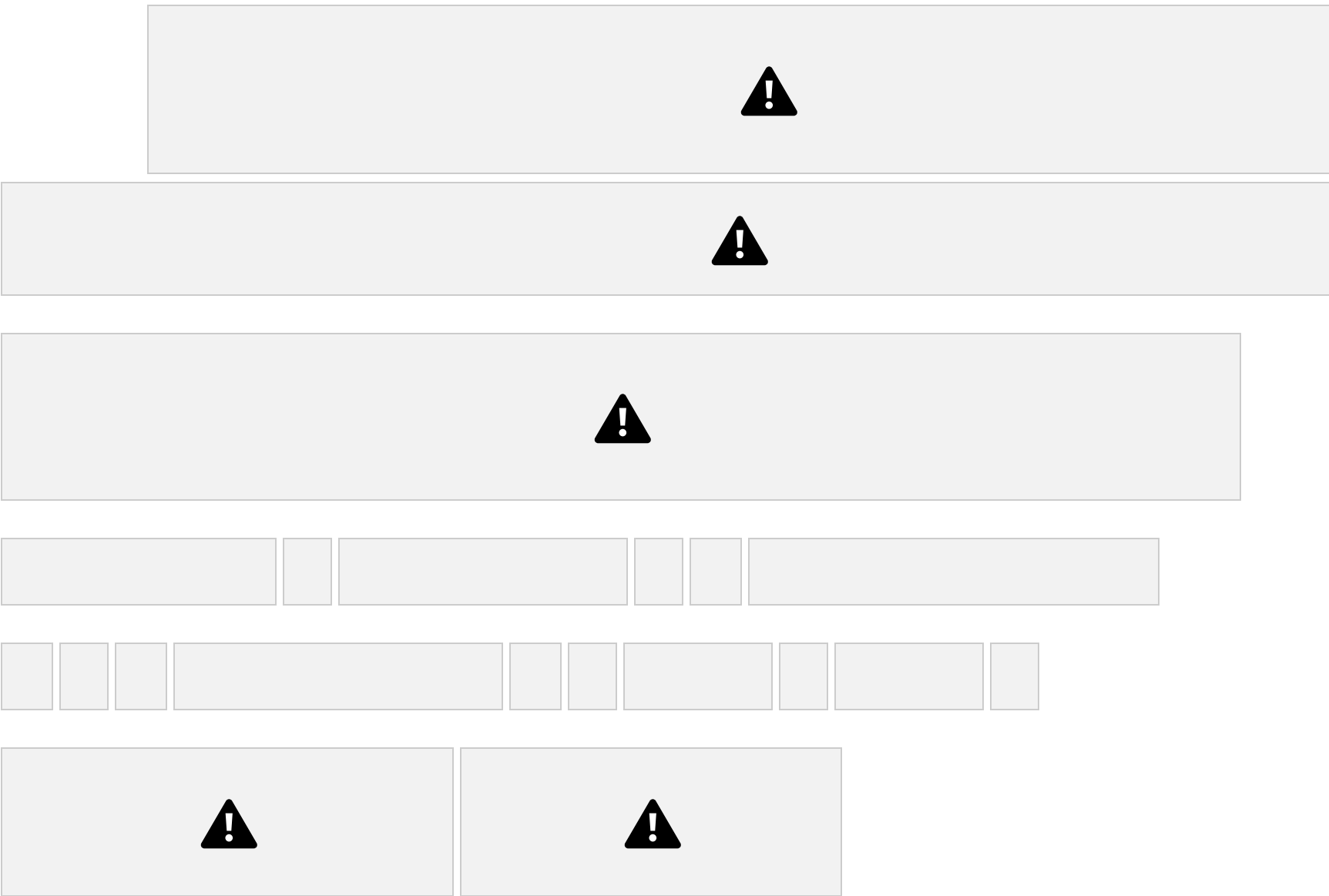
***слабкою
центральною владою
і нерозвинутою***

парламентською системою

парламентською системою

для країн із

ДЕМОКРАТИЧНИЙ РЕЖИМ

створення
антифашистського

капіталом

РЕПРЕСИВНІ
РЕЖИМИ

використання
фашизму проти
комунізму

ТОТАЛІТАРНО

Підтримка
фашизму
великим

фронту

=

Соціал-реформісти вважали, що подальший розвиток і удосконалення соціалістичної теорії має розпочатися із її критики, ревізії (звідси й назва – «соціал-реформізм»). Критикуючи марксистську теорію, соціал-реформісти пропонували не

революцію, а більш конструктивний, на їхній погляд, шлях розвитку суспільства. **Суть економічного вчення** соціал-реформізму полягала у доведенні можливості здійснення соціалізму в рамках капіталістичного господарства шляхом його поліпшення через цілеспрямовані реформи.

Інтегральний націоналізм – різновид націоналізму авторитарного типу, що розглядає націю як

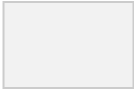
особливий, цілісний організм. Тому інтегральний націоналізм ***вимагає беззастережного підпорядкування особистості інтересам своєї нації***, які ставить вище від інтересів будь-якої соціальної групи, інших націй і людства загалом.

Дмитро Донцов

(1883-1973 рр.)

один із основоположників ідеології українського інтегрального націоналізму

Іспанські фашисти на боці фашистів

нейтралітет

на боці

Народного

фронту

фронт

VII. 1936 – V. 1937 рр. – створення боєздатної армії, організація оборони Мадрида

v.1937 – IX.1938 рр. – бої на Півночі Іспанії, франкісти оволоділи Басконією та

Астурією IX. 1938 – III.1939 рр. – активізація «капітулянтів», поразка

Народного Фронту

1 млн. убитих,
0,5 млн. емігрантів,

тисячі у таборах
втручання у війну
Німеччини та Італії

значні економічні

руйнації
політика невтручання
з боку західних
держав

заборона політичних
партій, крім
Іспанської фаланги
деструктивна роль

комуністів

ліквідація
реформ НФ
нестабільність НФ

**створення єдиних
«вертикальних
профспілок»**